

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Hallituksen esitys kansaneläkelaitoksen hoitamien etuuslakien muutoksenhakua, itseoikaisua, päätöksen poistamista ja virheen korjaamista koskevien säännösten muuttamisesta

Eduskunta on 18 päivänä helmikuuta 1997 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen 7/1997 vp kansaneläkelaitoksen hoitamien etuuslakien muutoksenhakua, itseoikaisua, päätöksen poistamista ja virheen korjaamista koskevien säännösten muuttamisesta.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina hallitusneuvos Eija Koivuranta ja vanhempi hallitussihteeri Juha Rossi sosiaali- ja terveysministeriöstä, erityisasiantuntija Matti Halen oikeusministeriöstä, neuvotteleva virkamies Leena Koskinen opetusministeriöstä, hallitussihteeri Raimo Kärkkäinen ympäristöministeriöstä, toimeentuloturvapäällikkö Elise Kivimäki ja lakimies Reijo Hyvönen kansaneläkelaitoksesta, oikeustieteen kandidaatti Tapio Kuikko Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, asiamies Jukka Karhu Palvelutyönantajista, lakimies Janne Metsämäki Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, sosiaali- ja terveystieteiden asiamies Riitta Työläjärvi Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:sta, järjestöpäällikkö Kari Björklöv Suomen Yrittäjistä ja toiminnanjohtaja Juhani Talonen Työttömyyskassojen Yhteisjärjestöstä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan itseoikaisumenettelyn ulottamista koskemaan kaikkia kansaneläkelaitoksen hoitamia etuuksia. Kaikkiaan ehdotetaan muutettavaksi 15 lakia. Valitusasia tutkittaisiin aina ensiksi itseoikaisuna. Jos kaikkiin valittajan vaatimuksiin suostuttaisiin kaikilta osin, valitus ei tulisi vireille muutoksenhakuelimissä. Tällä menettelyllä vähennettäisiin muutoksenhakuelinten työmäärää. Etuuden hakija saisi asiassaan nykyistä nopeammin oikean ratkaisun. Hallituksen esitykseen sisältyvät ehdotukset liittyvät 1 päivänä tammikuuta 1995 voimaan tulleisiin työeläkkeiden, kansaneläkelaitoksen maksamien eläkkeiden ja eräiden muiden eläkeluonteisten etuuksien sekä tapaturmavakuutuksen muutoksenhakua ja itseoikaisua koskeviin lainmuutoksiin. Esityksen tarkoituk-

senä on yhdenmukaistaa kansaneläkelaitoksen hoitamien eri etuuksien muutoksenhaku- ja itseoikaisusäännöksiä. Kansaneläkelaitoksen maksamia etuuksia koskevat takaisinperintäsäännökset ehdotetaan yhtenäistettäväksi.

Takaisinperinnässä noudatettaisiin yleisiä saatavan vanhenemista koskevia periaatteita eli vanhenemisaika olisi 10 vuotta. Lähtökohtana on, että aiheetta maksettu määrä peritään takaisin. Takaisinperintään liittyy kohtuuharkinnan mahdollisuus. Perinnästä luopuminen tai määrän alentaminen on kohtuuharkinnan perusteella mahdollista, mikäli etuuden saaja on toiminut vilpittömässä mielessä. Takaisinperinnästä luopuminen on hallinnollisen tarkoituksen mukaisen perusteella mahdollista myös silloin, kun aiheetta maksettu määrä on vähäinen. Valiokunta korostaa, että jos takaisinperintä johtuu kansaneläkelaitoksen virkailijan tekemästä virheestä, on takaisin perittävää summaa harkittaessa lisäksi otettava huomioon etuuden saajan virheen johdosta mahdollisesti menettämät muut etuudet.

Valiokunta edellyttää hallituksen esityksen perusteluihin viitaten, että takaisinperintätilanteessa on etuuden saajan vähimmäistoimeentulo aina turvattava. Tämän vaatimuksen turvaamiseksi ja yhdenmukaisen käytännön luomiseksi tarvitaan kansaneläkelaitoksen ohjeistusta takaisinperintätilanteiden varalle.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä toukokuuta 1997. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 1997.

Edellä esitettyyn ja hallituksen esityksen perusteluihin viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin muuttamattomina.

Helsingissä 18 päivänä maaliskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa varapuheenjohtaja Maija Perho /kok ja jäsenet Liisa Hyssälä /kesk, Timo Ihamäki /kok, Paula Kokkonen /kok, Mikko Kuoppa /va-r, Eero Lämsä /kesk, Hannes Man-

ninen /kesk, Pirkko Peltomo /sd, Juha Rehula /kesk, Osmo Soininvaara /vihr ja Marja-Leena Viljamaa /sd sekä varajäsenet Mikko Immonen /vas ja Arja Ojala /sd.

Vastalause

Hallituksen esityksen tavoitteet ovat lähes kaikilta osin kannatettavia, ja esityksen toteuttaminen joustavoittaa kansalaisten asioiden käsittelyä kansaneläkelaitoksen hoitamien etuuksien osalta. Kun sosiaaliturvalainsäädäntö on mutkikas, voi sen soveltamisessa tapahtua virheitä niin asiakkaille kuin viranomaisillekin. On hyvä, että virheitä voidaan korjata aikaisempaa joustavammin itseoikaisumenettelyllä. Tämä vähentää tarpeettomien valitusten määrää eri valitusasteissa.

On perusteltua ja oikein, että aiheettomasti maksetut etuudet peritään takaisin. Näissäkin tapauksissa virhe voi johtua asiakkaasta tai viranomaisesta, joko tahattomana tai joskus myös tahallisenä. Nämä tapaukset on joka tapauksessa erikseen selvitettävä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia ja yhtenäistämistä takaisinperintää koskeviin säädöksiin. Kiinnitimme valiokunnassa huomiota siihen, että eri laeissa takaisinperintää koskevat säännökset jäävät siitä huolimatta erilaisiksi ja asettavat asiakkaat eriarvoiseen tilanteeseen. Hallituksen esityksen perusteluissa nimittäin ei tule ilmi, että työttömyysturvalain ja työmarkkinatuesta annetun lain säännökset eroavat edelleen muista säännöksistä. Niissä kansalaisille turvataan myös takaisinperintätapauksissa lakiin perustuva minimitoimeentulo, koska on otettava huomioon, mitä ulosottolaissa säädetään palkan ulosmittauksen yhteydessä jätettävästä vähimmäistoimeentuloerästä.

Tässä hallituksen esityksessä vastaavaa turvaa ei muiden etuuksien osalta varmisteta. Tämä voi johtaa asiakkaiden kannalta kohtuuttomiin vaikeuksiin ja myös vaarantaa kansalaisten välistä yhdenvertaisuutta. Mielestämme mietintöön lii-

tetty ponsi ei riitä takaamaan kansalaisille riittävää turvaa tässä asiassa, koska minimitoimeentulon tason määrittely ja turvaaminen jäisi edelleen viime kädessä yksittäisen kansaneläkelaitoksen toimiston harkintaan. Siksi esitämme tehtäväksi takaisinperintää koskevat säännökset kaikilta osiltaan samansisältöisiksi työttömyysturvan ja työmarkkinatuen takaisinperintää koskevien säännösten kanssa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina, mutta takaisinperintää koskevat keskenään samansanaiset säännökset eli

1. lakiehdotuksen 88 a §:n 3 momentti,
 2. lakiehdotuksen 57 §:n 3 momentti,
 6. lakiehdotuksen 8 e §:n 3 momentti,
 7. lakiehdotuksen 30 §:n 3 momentti,
 8. lakiehdotuksen 14 §:n 3 momentti,
 9. lakiehdotuksen 18 §:n 3 momentti,
 10. lakiehdotuksen 21 §:n 3 momentti,
 12. lakiehdotuksen 18 §:n 3 momentti,
 13. lakiehdotuksen 19 §:n 3 momentti ja
 14. lakiehdotuksen 27 §:n 3 momentti
- hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

Takaisin perittävä määrä voidaan kuitata eläkelaitoksen myöhemmin maksamasta etuudesta ottaen kuitenkin huomioon, mitä ulosottolaissa säädetään palkan ulosmittauksen yhteydessä jätettävästä vähimmäistoimeentuloerästä. Ilman suostumusta kuittaaminen voidaan kuitenkin kohdistaa vain tämän lain mukaiseen tai siihen rinnastettavaan muuhun etuuteen.

Helsingissä 18 päivänä maaliskuuta 1997

Hannes Manninen /kesk
Eero Lämsä /kesk

Liisa Hyssälä /kesk
Juha Rehula /kesk